

Rien Verhoef

VertaalVerhaal voor Literaire Vertaaldagen 2016

Het thema van vandaag is ‘De vertaler als schrijver’ en volgens de aankondiging van deze dag gaat het dan onder meer het om ‘vertalers die schrijven over vertalingen van henzelf of die van anderen’. En als er één categorie is die ons bij VertaalVerhaal inmiddels maar al te vertrouwd is, dan deze wel. Sterker nog: je zou VertaalVerhaal bijna hun proef- en speeltuin kunnen noemen, al dwaalt er natuurlijk ook weleens een niet-vertaler door die tuin. Gaat u maar na: 4 van de 5 sprekers van vandaag hebben ook voor VertaalVerhaal geschreven, van een van hen hebben we zelfs een boek uitgegeven. Dat is allemaal geen toeval. En reken maar dat ik straks Els Snick ook nog eens goed aan haar jasje zal trekken!

VertaalVerhaal ontstond zoals dat wel vaker gaat met initiatieven die later tot iets serieus uitgroeien. Ik noem de Vertaalslag, ik noem de VertalersVakschool, ik noem de Vertalersgeluktournee en ik noem vanzelfsprekend deze Literaire Vertaaldagen zelf. Een paar vertalers treffen elkaar toevallig, op een borrel, een prijsuitreiking of een andersoortige bijeenkomst, ze hebben het voor de verandering eens even niet over hun karige beloning en bedenken samen iets. En als de mix van denkers en doeners goed is, komt daar een tijdje later iets moois uit. Zo ook bij VertaalVerhaal.

Hoe begonnen we? Nadat ons idee door de VertalersVakschool was omarmd, richtten we ons in een brief tot ‘gelauwerde en anderszins aansprekende vertalers’ – zoals ze nog altijd op onze website heten – met het verzoek om een bijdrage. We schreven onder meer: ‘Om de studenten van de VertalersVakschool naast het lesprogramma zoveel mogelijk over de praktijk van het vertalen bij te brengen, is het plan van het VertaalVerhaal gerezen. De school wil een website inrichten met daarop verhalen over de vertaal- en vertalerswijsheden waarin vertalers hun toekomstige opvolgers willen laten delen. Het mogen miniatuurtjes zijn zoals ze werden verzameld in *De vondst* (een uitgave ter gelegenheid van de 10e Literaire Vertaaldagen), het mogen boekwerkjes zijn als *De hond van Rabelais* van Hans van Pinxteren, het mag alles zijn daartussenin.

Als onderwerp van uw verhaal zou u bijvoorbeeld iets kunnen nemen wat u (te) vaak in vertalingen ziet misgaan (en wat na uw goede raad voortaan natuurlijk niet meer mis zal gaan). Ook zou u wetenswaardige anekdotes uit uw vertalersleven kunnen vertellen (bijvoorbeeld wat de mooiste of akeligste ervaring daaruit is). Of u zou kunnen schetsen wat u (of mocht u dat te aanmatigend vinden: wat iemand) tot een goede vertaler maakt of wat uw persoonlijke manier van werken als bijzonder kenmerkt.’

Vijf jaar later mogen we vaststellen dat we in die opzet geslaagd zijn. Ik geef u wat cijfers, zomaar willekeurig door elkaar. VertaalVerhaal heeft de afgelopen 5 jaar bijna 150 publicaties het licht doen zien, verdeeld over inmiddels 3 boeken (2 papieren en 1 e-boek), 6 columns, 25 dankwoorden, 12 interviews, 9 lezingen, 14 verhalen over poëzie, 15 schetsen en 61 overige verhalen. Aan die publicaties hebben in totaal 174 mensen meegewerkt – sommigen meer dan eens, aan sommige verhalen meer dan één persoon – verdeeld over 59

vrouwen en 115 mannen, oftewel een derde vrouwen en twee derde mannen. Ik zeg dit erbij, omdat het nog altijd opvalt dat deze verhouding vrijwel omgekeerd evenredig is aan de verhouding vrouwen / mannen in ons vak als geheel, die zoals u weet naar schatting 70-30 bedraagt. Over de achtergrond van dit onderscheid wil ik verder niet speculeren, maar flauwiteiten als dat de redactie nu eenmaal in meerderheid uit mannen bestaat (oude witte mannen bovendien), moet ik met kracht van de hand wijzen – Andrea kan getuigen van onze niet aflatende speurtocht naar verhalen van vertaalsters.

Vroeger, vóór het internet, verschenen er op gezette tijden speciale vertaalnummers van literaire tijdschriften als *De Gids*, *Literair Paspoort*, *Tirade*, *Armada* en natuurlijk *De tweede ronde*, dat zijn leven nog enige jaren rekte als *Kort verhaal*. In de jaren negentig kwam daar zelfs een speciaal tijdschrift over vertalen bij, het onvolprezen *Filter*. Maar het digitale tijdperk heeft de klassieke tijdschriften vrijwel de das om gedaan, al zijn daar natuurlijk wel nieuwe initiatieven voor in de plaats gekomen. *Filter* breidde zich uit met *Webfilter*, het platform *Vertaalkriebels*, *netwerk voor jonge vertalers* werd opgericht en binnenkort zal *Pluk* aandacht aan debuterende vertalers gaan besteden. Verder zijn er bloggende vertalers als Bertie van der Meij, Jeanne Holierhoek, Bartho Kriek en Hofhaan en biedt de digitale wereld in zijn algemeenheid veel laagdrempeliger publicatiemogelijkheden dan de structuren van voorheen.

VertaalVerhaal probeert een soort *best of both worlds* te combineren: een zeer geregelde frequentie van eens per week een nieuw verhaal, de mogelijkheid om op de actualiteit in te spelen met bijvoorbeeld necrologieën of interviews of stukken van prijswinnaars en dergelijke, maar dit gecombineerd met de toets van een redactionele selectie: we hebben weleens verschil van mening over de plaatsing van een stuk en de uitkomst daarvan is meestal niet dat we zeggen ‘vooruit dan maar, kopij is kopij en het is allang mooi dat we er weer een verhaal bij hebben’. Het omgekeerde is eerder waar: als de meerderheid van ons vindt dat een verhaal niet goed genoeg is of niet bij ons hoort, dan wordt het niet geplaatst.

Technisch gezien hebben we in de loop van ruim 5 jaar eigenlijk maar tweemaal ingrijpend iets gewijzigd. Aanvankelijk voorzagen we in een betaalmodel, waarbij de verhalen voor een gering bedrag konden worden gedownload, met de bedoeling de auteurs in deze vergoeding te laten meedelen. Wegens de kostbare infrastructuur moesten we daar al snel van afzien: na aftrek van de verwerkingskosten bleef daar voor de auteur eigenlijk niets van over. Dat is en blijft een manco: we vragen een inspanning of auteursrechtelijk offer van onze auteurs en kunnen daar niets anders tegenoverstellen dan dat ze meebouwen aan een gaandeweg verrijzende kathedraal.

Onze tweede grote wijziging was de inrichting van een nieuwe, aansprekende site, echt een enorme verandering na het eigen bouwwerkje waarmee we begonnen waren. We zijn het Nederlands Letterenfonds nog altijd heel erkentelijk voor de eenmalige royale ondersteuning waarmee we de huidige site hebben kunnen inrichten. De vernieuwde vormgeving is van Michiel Moormann en Femke van der Stoep.

Het voordeel van de aanvraag die we daartoe bij het Letterenfonds moesten doen, was dat we ook zelf helder moesten formuleren waartoe wij nu eigenlijk op aarde waren, namelijk:

- het verzamelen en bewaren van verhalen van vertalers die anders dreigen te verdwijnen in de uiteenlopende – veelal oude – publicaties of die zelfs nooit worden opgetekend.
- het bevorderen van de deskundigheid van vertalers, waarbij te denken valt aan studenten van vertaalopleidingen, maar ook aan collega's.
- het zichtbaar maken van vertalers als belangrijke en kundige spelers in het literaire veld.
- Het doorgeven van informatie over vertaaltradities, vertaalverhalen, vertaalopvattingen etc. aan volgende generaties.
- het bieden van een platform waarop vertalers hun gedachten en bespiegelingen over hun vak kunnen publiceren.

Als u hierin trouwens ook de echo van beleidsplannen hoort, dan hoort u goed. De slagingskans van aanvragen bij subsidieverstrekkers neemt nu eenmaal toe naarmate de aanvrager bereid is tot verbale mimicry.

Dan: hoe is het ons 'team' vergaan – 'de Verhalers', zoals we onszelf vaak noemen? Andrea Kluitmann, Hans van Pinxteren, Fedde van Santen, ikzelf en aanvankelijk ook Kiki Coumans, die moest afhaken omdat ze het te druk kreeg. Voor haar in de plaats kwam ons Facebook-kanon Frank Lekens. Verder heeft Fedde zichzelf op een iets lager pitje gezet en zich met name teruggetrokken uit de 'e-mailcarousel' zoals hij die noemt. Het zij hem vergeven, want op hem steunt juist weer voor een belangrijk deel ons bescheiden boekenpootje.

En tot slot is onze stille kracht gekomen, onze held, ons oliemannetje – met kroon, zoals Andrea hem zou tekenen als ze kon tekenen, zei ze laatst. Zonder hem zou VertaalVerhaal zich de laatste jaren onmogelijk zo gestaag hebben kunnen ontwikkelen. Hij kon hier vandaag zelf niet zijn, maar ik wil hem toch uitdrukkelijk eren: Peter Soepnel, komen aanwaaien als student van de VertalersVakschool en inmiddels niet meer weg te denken.

Dan nog iets over de respons. Bij sommige verhalen krijgen we al meteen in de eerste dagen honderden bezoekers op onze site. We krijgen hartverwarmende blijken van waardering van erven en andere nabestaanden met wie wij soms vele jaren na iemands dood contact opnemen om toestemming tot publicatie of herpublicatie van een verhaal te vragen. Wij nemen verhalen immers uitdrukkelijk alleen op met instemming van de rechthebbenden. Een paar van die reacties heb ik beschreven in 'Verhaal van een vertaalverhaal', te vinden in onze collectie nadat het dit voorjaar ook al in het Lira-bulletin was verschenen. Ook een belangrijke respons – en tevens graadmeter van de waardering die VertaalVerhaal ondervindt – zijn de meer dan welkome donaties. Buiten de vermelde eenmalige subsidie van het Nederlands Letterenfonds gaan wij immers geheel op eigen benen door het leven. En reken maar dat we op bijvoorbeeld onze boeken geruime tijd en soms blijvend moeten toeleggen. We zijn dan ook bijzonder verguld met de particuliere steun van de erven van Jenny Tuin, winnares van de Martinus Nijhoffprijs in 1986. Zij besloten de opbrengsten uit Jenny Tuins

auteursrecht voortaan ten goede van VertaalVerhaal te laten komen en wij hebben die gulle gift dankbaar aanvaard. Ter herinnering aan Jenny Tuin hebben we haar Nijhoff-dankwoord uit 1986 als vertaalverhaal opgenomen. En als allerlaatste bijzondere blijk van respons: het feit dat mensen bijna altijd JA zeggen als we hun vragen iets te schrijven of een bestaand verhaal van hun hand te doneren – ook dat zegt heel veel over onze beroepsgroep.

Graag wil ik besluiten met een bijzonder moment: de uitreiking van het eerste exemplaar van onze nieuwe en derde papieren boekuitgave, een herpublicatie van het befaamde polemische proefschrift van Peter Verstegen uit 1993, *Vertaalkunde versus vertaalwetenschap*. We hebben Peter gevraagd speciaal hiervoor zelf hier naartoe te komen.

Het boek is vanaf nu verkrijgbaar via onze website VertaalVerhaal.nl, we hebben ook al enkele exemplaren te koop voor de liefhebber en u kunt straks ook alvast intekenen om een exemplaar toegestuurd te krijgen.

O, en voordat ik Peter vraag hier te komen en voordat u het mij straks allemaal afzonderlijk komt vragen: de leenrechtuitkering staat dit jaar gepland in de loop van de komende week...